

۲۳۷۴۱۳۷

تولد ماه یا رؤیت هلال؟

بررسی فقهی امکان جایگزینی نظریه تولد ماه بجای نظریه رؤیت هلال

محمد سروش محلاتی

سرشناسه: سروش محلاتی، محمد، ۱۳۴۰ -
 عنوان و ماه بدیهه آور: تولد ماه یا رویت هلال؟ بررسی فقهی امکان جایگزینی نظریه تولد ماه بجای نظریه رویت هلال / محمد سروش محلاتی
 مشخصات ناشو: تهران: میراث اهل قلم، ۱۴۰۱.
 مشخصات ظاهری: ۱۶۰ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۸۸-۵۵-۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیفا
 کتابخانه: ص ۱۵۷-۱۵۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.
 موضوع: هلال ماه -- رویت (فقه)
 New moon -- Visibility (Islamic law)
 هلال ماه -- رویت
 New moon -- Visibility
 BPI۸۸/۱۳
 ۲۹۷/۳۵۴
 ۹۱۵۳۶۱۰
 رده بندی کنگره:
 رده بندی دیویی:
 شماره کتابشناسی ملی:

تولد ماه یا رویت هلال؟

محمد سروش محلاتی

ویرایش: محمد رضا خدادی، صفحه آرایی: مصطفی خانوالی

نوبت چاپ: اول بهار ۱۴۰۲. شمارگان: ۵۰۰ نسخه

مرکز پخش: ۰۲۱-۳۳۳۵۵۵۷۷

شبهکهای اجتماعی: ۹۴۷۰۷۷۰۳۰۳

بسم الله الملك الاعلى این کتاب در انتشارات میراث اهل قلم طراحی و تولید شده است.
 طراح آرم: سیمین لاکوهی، الهامه دستخط فید، جسلتی پیران، خوشنویس، بدیع الزلغه، امیر شمیران
 نظارت و مهندسی چاپ: حسن عامری، پشتیبانی و تدارکات: الشرف باغ صمدی، حسین خدادی
 سرویسکار: فاطمه علیراده مدیر هنری: نسیم رحمتی
 جلدتین مدیر عامل: حسن صمدی، مدیر عامل: محمد رضا خدادی، و الهامه رب العالمین
 کلمه حقوق معنوی است به انتشارات میراث اهل قلم هرگونه کپی برداری موجب ضمانت

www.miresapub.ir

فهرست ■

۷ پیشگفتار

۹ مقدمه

مشکل اختلاف نظر فقها و سردرگمی مردم

ماه رمضان ، ظرف زمانی تکلیف شارع

پیشینه بحث

مخالفان چشم مسلح

موافقان چشم مسلح

رؤیت هلال ، بحث فقهی یا علمی ؟

احتمالات و آراء در مسئله

۲۹ بخش اول : نظریه لزوم رؤیت با چشم عادی

ادله لزوم رؤیت با چشم عادی

استدلال قرآنی آیت الله سیستانی

بررسی استدلال قرآنی آیت الله سیستانی

استدلال قرآنی آیت الله شبیری زنجانی

بررسی استدلال آیت الله شبیری زنجانی

نقد استناد به لغت هلال

توجیه تفسیر «هلال» به «شهر»

- بررسی آیه ۱۸۵ سوره بقره
 قوت دلالت آیه بر نظریه تولد ماه
 روایات رؤیت چه چیزی را نفی می کنند؟
 دسته اول: روایات طریقیّت رؤیت برای یقین و نفی ظن
 دسته دوم: روایات اعتبار رؤیت به نحو مطلق
 ۸۵ بخش دوم: نظریه کفایت تولد ماه بر اساس محاسبات یقینی
 بررسی روایات ممنوعیت عمل بر اساس محاسبه و قول منجمین
 نظریه آیت الله سبزواری
 نظر آخوند خراسانی (ره) در موضوعات واقعی
 نظر علامه فضل الله (ره)
 بررسی اشکالات نظریه کفایت تولد ماه
 نظریه امام خمینی
 نظر آیت الله منتظری (ره)
 راه حل فقهی: تبعیت معیار واقعی
 مقدمه اول: عدم دخالت شارع در موضوعات
 مقدمه دوم: اعتباری بودن مبدأ ماه قمری
 فرمایش آیت الله حسن زاده (ره) در توجیه علمی رؤیت هلال
 مقدمه سوم: امکان وجود دو ملاک مختلف طولی در دو مقطع
 نظر محقق همدانی (ره) در مسأله قبله
 راه حل اصولی: جمع بین حکم ظاهری و واقعی
 کلام آیت الله خویی (ره) در نفی موضوعیت رؤیت
 روایات رؤیت در منابع عامه
 رؤیت هلال، حکمی تأسیسی یا امضایی؟
 چرا در جاهلیت، رؤیت هلال را مبدأ ماه می دانستند؟
 تبعیت سعه و ضیق احکام امضایی از عرف
 ۱۵۱ جمع بندی و ارزش گذاری احتمالات
 ۱۵۵ منابع
 ۱۵۹ فهرست اعلام

پیش‌گفتار

آغاز ماه قمری یکی از پرچالش‌ترین مسائل فقهی است. بر اساس رأی رایج در میان فقها، ماه قمری، با رؤیت هلال آغاز می‌شود و این رؤیت باید با چشم عادی صورت گیرد. با این حال، در چند دهه اخیر، دو رأی جدید در فقه پدیدار شده است؛ یکی آنکه رؤیت‌پذیری کافی است؛ یعنی اگر مواعی برای رؤیت حسی هلال وجود داشته باشد؛ ولی محاسبات نجومی ما را به اطمینان برساند که هلال به حد «قابل رؤیت» رسیده کافی است. دیگر آنکه رؤیت با چشم مسلح و تلسکوپ نیز اعتبار دارد و البته هر یک از این آراء، موافقان و مخالفانی در میان فقها دارد.

با این همه، هنوز این تلاش‌های فقهی نتوانسته وحدتی در جامعه اسلامی پدید آورد و مسلمانان را به خصوص در آغاز ماه رمضان و در عید فطر، به یک قاعده مشترک برساند؛ بلکه این آراء بر قلمرو اختلافات گذشته افزوده و هماهنگی را دشوارتر کرده است. در اینجا می‌توان یک فرضیه دیگری را مطرح کرد و به شکل احتمال ارائه نمود که ماه قمری با تولد ماه آغاز می‌شود. بر اساس این احتمال، اختلافات مربوط به رؤیت هلال در مناطق مختلف رخت بر می‌بندد و ماه با یک امر واقعی و عینی که خروج از محاق است، آغاز می‌گردد و البته از قرن‌ها پیش منجمان این توانایی را داشته‌اند تا با محاسبات کاملاً یقینی، زمان این خروج را، تعیین کنند. بر اساس این احتمال اساساً نیازی به رؤیت با چشم عادی یا مسلح نیست.

این رأی احتمالی هنوز به فقه ما وارد نشده و نمی‌توان سابقه‌ای برای آن در منابع

فقهی پیدا کرد؛ ولی رساله‌ای که اینک ارائه می‌شود، نخستین گام، برای تبیین این احتمال است، که در بخش نخست آن، مبنای مشهور در رؤیت، مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد و در بخش دوم، تولد به عنوان جایگزین رؤیت مطرح می‌شود.

البته نمی‌توان انتظار داشت که چنین بحثی در مرحله نخست خود، از اتقان کافی برخوردار بوده و با موفقیت کامل به سرانجام رسیده باشد؛ ولی می‌توان امید داشت تا این گام اول، به روشن شدن فضای بحث، کمک کند. به خصوص که کارآمدی این دیدگاه و استفاده از یافته‌های علمی، ما را تشویق می‌کند تا این احتمال را در فقه جدی بگیریم و به تحقیق عمیق درباره آن بپردازیم.

رساله حاضر، محصول گفتارهایی است که در خرداد ماه ۱۳۹۹، طی پانزده جلسه، در جمع گروهی از فضلاء حوزه علمیه قم، ارائه شده است. این مباحث ابتدا توسط پژوهشگر ارجمند جناب آقای مرتضی اوحدی تقریر گردید و در سایت ایکنا انتشار یافت و سپس بار دیگر توسط محقق گرامی جناب حجت الاسلام آقای سید محمد مهدی نورمفیدی، با استفاده از فایل‌های صوتی، بازخوانی شده و با تدقیق در نقل قول‌ها و استدلال‌ها و منابع و افزودن توضیحاتی درباره اسناد روایات، تکمیل گردید. در نهایت نیز اینجانب، مورد مطالعه قرار داده و ملاحظات در آن اعمال نمودم؛ ولی به هر حال، چون این اثر برگرفته از گفتار است، نمی‌تواند از خلل و کاستی نوشتاری مبرا باشد.

در اینجا از این دو همکار گرامی که برای آماده سازی این اثر، زحمات فراوانی متحمل شدند، قدرشناسی می‌کنم و از خداوند متعال می‌خواهم تا ما را در فهم عمیق دین خود و خدمت به آن، توفیق عنایت فرماید.

محمد سروش محلاتی

بهمن ۱۴۰۱